

IŠ SURDEGIO PRAEITIES

Informacinis biuletenis bibliotekos skaitytojams * 2018 m. balandžio 16 d. * Nr. 2 *

Parengė Osvaldas Janonis

In memoriam Karolis Rimtautas Kašponis (1933 07 24 – 2018 04 07)

Rolandas Aidukas

2018 m. balandžio 7 d. mirė muzikos teoretikas, choro dirigentas, pedagogas, humanitarinių mokslų (muzikologija) daktaras, ilgametis Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Choro dirigavimo katedros profesorius Karolis Rimtautas Kašponis. Jis gimė 1933 m. liepos 24 d. Panevėžyje. Pradžios mokyklą baigė Surdegyje, kur mokytojavo jo tėvai. 1951–1956 m. Vilniaus valstybiniame universitete studijavo ekonomiką, teorinę, ekonominę, pramonės statistiką, logiką ir kitus dalykus, 1953 m. įkūrė universiteto kamerinį orkestrą, buvo jo meno vadovas ir dirigentas. Lygia greta mokėsi kompozicijos Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje, Povilo Tamuliūno klasėje. Prof. Povilas Tamuliūnas su žmona Aleksandra pakvietė pas save gyventi, sudarė puikias sąlygas studijoms dviejose mokyklose. Patekęs į inteligentišką prieškarinio auklėjimo profesūros elito aplinką buvo jos teigiamai veikiamas.

1962 m. su pagyrimu baigė choro dirigavimą Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, doc. Antano Budriūno klasėje, vėliau stažavosi Budapešto F. Liszto aukštojoje muzikos mokykloje, dalyvavo tarptautiniame choro dirigentų seminare Berlyne, kėlė kvalifikaciją Maskvos valstybinėje P. Čaikovskio konservatorijoje.

1956 m. įkūrė Ukmergės vaikų muzikos mokyklą ir buvo jos direktorius. Kurį laiką vadovavo vaikų chorui ir kaimo mišriam chorui. 1959 m. persikėlęs į Vilnių buvo Vilniaus vaikų muzikos mokyklos, Juozo Tallat-Kelpšos aukštesniosios muzikos mokyklos, vėliau M. K. Čiurlionio meno mokyklos teorinių dalykų dėstytojas, pastarojoje jo solfedžio klasę lankė smuikininkai Raimundas Katilius ir Borisas Traubas, pianistė Birutė Vainiūnaitė, kompozicijos fakultatyvą lankė

pianistė Mūza Rubackytė, vargonininkas Gediminas Kviklys, kompozitoriai Chaimas Lifšicas ir Tomas Leiburas.

1965 m. tapo Lietuvos valstybinės konservatorijos (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija) Choro dirigavimo katedros dėstytoju, nuo 1984 m. – docentu, nuo 1992 m. – profesoriumi. Dėstė dirigavimą, partitūrų skaitymą ir kitus dalykus. Išugdė 12 choro dirigentų, tarp jų Petrą Bingelį, Juozapą Kairį, Romaldą Misiukevičių, Pauliną Kepuraitytę-Grigaliūnienę. 1981 m. apginta menotyros mokslų kandidato disertacija, vėliau nostrifikuota humanitarinių mokslų (muzikologijos) daktaro disertacija. Disertacijoje tyrė vaizdus ir nacionalinę specifiką lietuvių choro muzikoje *a cappella*. Dėl sveikatos atsistatydino iš profesoriaus pareigų 1996 metais.

Svarbesni K.R. Kašponio darbai: „Harmonijos pagrindai“ (1965), „Sofedžio“ (1969, iki 2017 m. išleista net 12 laidų), „Choro pratybos“ (kartu su P. Tamuliūnu, 1973), „Harmonija“ (I dalis – 1984, II dalis – 1988), monografija „Lietuvių muzikos melodika ir harmonija“ (1992). Pastaroji monografija buvo parengta pagal antrąją disertaciją, kurioje K.R. Kašponis atliko melodikos ir iš dalies harmonijos lyginamąjį-statistinį tyrimą, atskleidė kelių mokslo šakų bendrumus, buvo pastebėta, jog lietuvių muzika išsaugojo daugiau senųjų melodikos ypatybių negu kitos darbe lyginamos Europos muzikinės kultūros. Apie šį K.R. Kašponio darbą teigiamai atsiliepė Valentina Cholopova (Maskvos konservatorija), Erikas Kjellbergas (Upsalos universitetas), Eero Tarasti (Helsinkio universitetas), Kijevo nacionalinės muzikos akademijos Muzikos teorijos katedra.

K.R. Kašponis paskelbė istorines-dokumentines apybraižas „Iš lietuvių ir žydų muzikos kultūrų ryšių istorijos“ (1992), „Lietuvos muzikos akademija“ (1994) žurnale „Lietuvos mokslas“, straipsnių, chorų koncertų recenzijų. Rinko medžiagą apie savo tėvo Balio Kašponio gyvenimą bei darbus Lietuvoje, Latvijoje, Rusijoje ir Austrijoje, kurioje šis buvo 1915–1919 m. kaip medicininės karo tarnybos belaisvis. Taip pat sukūrė kūrinių chorui, iš kurių išsiskiria modernus kalbamasis choras, imituojantis paukščių balsus, „Paukščių byla“ pagal Žemaitės apsakymą „Petras Kurmelis“.

2011 m. Lietuvos mokslininkų sąjungoje įkūrė Tarpdisciplininės muzikologijos grupę ir jai vadovavo. Grupės nariai, dirbdami kartu su prof. dr. R. Kašponiu, daug prisidėjo prie M.K. Čiurlionio kūrybos analizės bei propagavimo ir kitos UNESCO kuruojamos veiklos. Nuo 2001 m. K. R. Kašponis tyrinėjo vieno iš semiotikos pradininkų Algirdo Juliaus Greimo biografijos Lietuvoje periodą, parengė dokumentinę ekspoziciją „Algirdo Greimo vaikystė“, kuri eksponuota Lietuvoje, Suomijoje, Prancūzijoje, o 2012 m. – pasauliniame semiotikų kongrese „Globali semiotika: tiltas tarp skirtingų civilizacijų“ Nankine (Kinija), išleido knygas „Greimas arti ir toli“ („Greimas Close and Far“), „Algirdo Juliaus Greimo 100-mečio ženklai“. K.R. Kašponio iniciatyva pagerbtas A.J. Greimo atminimas Kupiškėje (paminklinė lenta 2007 m.), Prienuose (Greimų tiltas 2010 m.), Kaune (paminklas A. J. Greimui 2017 m.). Kai kurie K.R. Kašponio pranešimai publikuoti mokslo leidiniuose Paryžiuje, Vienoje, Helsinkyje, kritikos straipsniai ir apybraižos spausdinti dienraštyje „Draugas“ (Čikaga, 2000–2001). Jis buvo kviečiamas į muzikologų bei semiotikų kongresus ir konferencijas daugelyje šalių, tačiau dėl sveikatos ne visada galėjo nuvykti. K.R. Kašponis buvo dažnas svečias Lietuvos muzikos ir meno mokyklose, kuriose bendravo su mokiniais ir pedagogais, atskleisdamas savo parengto solfedžio vadovėlio atsiradimo istoriją.

K.R. Kašponis nepriklausė politinėms partijoms, siūlomų administracinių vadovo pareigų paprastai atsisakydavo. Visas Karolio Rimtauto Kašponio gyvenimas buvo paskirtas menui ir mokslui, daug dirbdamas jis siekė mokslo tarpdiscipliniškumo, o jo veiklą lydėjo gražūs ir prasmingi darbai, kuriems jis mokėjo sutelkti žmones ir viską atlikti atsakingai ir preciziškai.

Perspausdinta iš laikr. „7 meno dienos“, 2018, balandžio 13.

Pastaba. Karolis Rimtautas Kašponis palaidotas šeimos kape Surdegio kapinėse.